

// Zonder een nieuwe financiële sector komt de duurzame economie van de toekomst niet van de grond //

Financiële sector staat **diep in het krijt** bij de samenleving

“Vraag je niet af wat de wereld voor jou kan betekenen, maar wat jij voor de wereld kunt betekenen. Die vraag – vrij vertaald naar Kennedy – zou in het DNA van elke financiële dienstverlener moeten zitten. Na alles wat er is gebeurd, heeft de financiële sector de morele plicht zich maximaal dienstbaar aan de samenleving te maken.”

Kees Vendrik, die vorig jaar afscheid nam als Tweede Kamerlid voor GroenLinks, heeft nog niets van zijn gedrevenheid verloren. Wel viel het vertrek hem zwaar. De blues van het afscheid, noemt hij het zelf. “Ik heb mijn werk met ongelooflijk veel plezier en passie gedaan. Dan valt een vertrek uit de politiek zwaar, ook al weet je dat het een juiste beslissing was.” Hij kijkt terug op spannende coalitiebesprekingen voor een Paars-Groen kabinet tussen VVD, PvdA, GroenLinks en D66. “Stel dat het was gelukt. Dan hadden we met Rutte als premier, die een sterk communicator is, wel de grote vraagstukken kunnen oppakken. Nu blijven de noodzakelijke hervormingen uit en gaat het over hard rijden en hoofddoekjes.”

RAISON D'ÊTRE

Ongetwijfeld had de financiële sector met een Paars-Groen kabinet ook nadrukkelijker onder het vergrootglas gelegen. “Het enige goede van de kredietcrisis is dat het de financiële sector keihard met de neus op de feiten heeft gedrukt”, zegt Vendrik. “Door de crisis komt er eindelijk ruimte om na te denken

over de eigenlijke bestaansredenen van de sector. De sector is vergeten dat ze een publiek belang dient en dienstbaar behoort te zijn aan de samenleving. Decennia lang stond in toenemende mate het eigen belang centraal. Men was vooral met zichzelf bezig en zo ontstond er een systeem zonder maatschappelijke ankers met dubieuze innovaties waar geen klant op zat te wachten en met exorbitante beloningen. De binding met de reële economie viel weg en iedere mate van bescheidenheid werd de sector vreemd. “De discussie dient echter breder gevoerd te worden. Het gaat niet alleen om de hervorming van het financiële systeem zelf, maar om veel meer dan dat. Naast een financiële crisis, is er sprake een water-, voedsel-, grondstoffen-, energie- en klimaatcrisis. Niemand kan hier zijn ogen voor sluiten. Er is een nieuwe economie nodig, een economie met werkelijk maatschappelijk verantwoord ondernemen als fundament. Dat is een zware opgave waar zowel politiek, bedrijfsleven als burgers hun steentje aan moeten bijdragen. “De vraagstukken zijn zo omvangrijk, zo omvattend dat er ook moedeloosheid en zelfs apathie kan ontstaan. Daarom is het zo belangrijk welk signaal

KEES VENDRIK

Kees Vendrik studeerde politicologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en aan de Universiteit van Amsterdam. In 1988 ging hij werken voor de PSP en een jaar later werd hij sociaal-economisch beleidsmedewerker voor GroenLinks. Van 1993 tot 1998 was hij chef politieke programmering van 'De Balie' in Amsterdam en van 1998 tot 2010 lid van de Tweede Kamer voor GroenLinks. Vendrik was onder meer woordvoerder op het gebied van financiën, belastingen, economische zaken, milieu, zorg, hoger onderwijs, ontwikkelingssamenwerking en energiebeleid. Vanaf 2006 was hij tevens vice-fractievoorzitter. Hij liet zich kennen als een bevlogen idealist met kennis van feiten, een combinatie die voor veel mensen niet snel met elkaar te rijmen is. Vendrik werd door voor- en tegenstanders geroemd om zijn debatteervaardigheden en financiële kennis. Hij kreeg eind jaren negentig van VVD-

coryfeeën Gerrit Zalm en Annemarie Jorritsma complimenten voor zijn gedegen financiële onderbouwing van het gedachtegoed van GroenLinks. Complimenten die hij niet altijd kreeg van zijn eigen partij, want Vendrik rekende ook door wat een extraatje voor de minima precies kostte. In 1998 publiceerde hij het boek *De prijs van de euro, over de financiële gevolgen van de invoering van de euro*. In januari van dit jaar gaf hij zijn visie in het VPRO-programma *Tegenlicht* met als titel: *2011: het jaar dat de euro valt*. Voor *De Groene Amsterdammer* schrijft hij sinds zijn vertrek uit de Tweede Kamer columns over de instabiliteit op de financiële markten en over het wankele bestaan van de euro. Op 25 januari 2011 schreef hij bijvoorbeeld: "Na de hoogtijdagen van High Finance toen banken als private winstmachines werden gerund, wordt het tijd voor een oefening in Slow Finance waarin de dienstbaarheid van

de financiële sector aan de economie van alledag weer centraal staat. Een heidens karwei, maar er zit in het belang van ons allen weinig anders op." Sinds zijn afscheid is hij betrokken gebleven bij GroenLinks. Hij zit in de Raad van Toezicht van de grootste Utrechtse koepel van scholen (PCOU/Willibrord), is voorzitter van de Raad van Toezicht van Stichting Democratie en Media en is commissaris bij de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (Nationale Hypotheek Garantie). Tevens is hij onbetaald bestuurslid van *Wij willen zon*, een stichting zonder winst-oogmerk en opgericht door Urgenda en De Betere Wereld. Door bij Chinese bedrijven grote hoeveelheden zonnepanelen te kopen, kan een scherpe prijs worden bedongen. Ambitie is om nog dit jaar 50.000 panelen te plaatsen. Onlangs is Vendrik voorgedragen als lid van het College van de Algemene Rekenkamer te Den Haag. ■

de politiek afgeeft. In de politieke arena wordt de toon gezet. En dan is het wel erg triest te constateren dat het huidige kabinet cruciale issues mijdt en zich vooral buigt over vraagstukken als het verhogen van de maximum snelheid op een aantal autowegen en het al dan niet toestaan van het dragen van hoofddoekjes. Ook het bedrijfsleven kan veel meer betekenen, met name de financiële sector zou de grote issues prominenter op de agenda kunnen zetten en zou ook zelf een duurzamer beleid moeten voeren. Op een paar koplopers als ASN, Triodos en voor een deel Rabobank na loopt de sector op het gebied van duurzaamheid juist achter. Men is nog altijd bezig om de klassieke rendementsdoelstellingen te behalen. Dat kan echt niet meer. Die game is over.”

MORELE PLICHT

Volgens Vendrik is de uitspraak die John F. Kennedy vijftig jaar geleden deed bij zijn aantreden als president van de Verenigde Staten de essentie waar de financiële sector voor zou moeten staan. Kennedy zei: ‘Vraag je niet af wat het land voor jou kan betekenen, maar wat jij voor je land kan betekenen.’ Met deze woorden sloeg hij in tijden van crisis (Koude Oorlog, angst voor nucleaire vernietiging) een nieuwe koers in. “Financiële dienstverleners moeten dit in hun DNA krijgen. Dat vraagt om bezieling ten einde een wezenlijke rol in de samenleving te vervullen. Zonder een nieuwe financiële sector komt de duurzame economie van de toekomst niet van de grond. De financiële sector is dit ook verplicht aan de samenleving. Zij zullen zich diep bewust moeten zijn van hun bijzondere positie. Zij zijn de enige sector die met geld van de belastingbetaler noodgedwongen overeind is gehouden, ook al was er sprake van wanbeleid dat heeft geleid tot een wereldwijde crisis.

“Met miljarden euro’s zijn deze instellingen gered. De gewone bevolking bwgrijpt dit niet goed. Als hun bedrijf failliet gaat, staan ze op straat en krijgen ze hooguit een bescheiden uitkering. Daarom hecht ik aan het principe van de wederkerigheid: bij zo’n grootschalige en bijzondere reddingsoperatie behoort ook een bijzondere inspanning van de sector om deze ‘schuld’ terug te betalen en zich dienstbaar aan de samenleving op te stellen. Tot nu toe is dit goeddeels uitgebleven en spreken sommige bankiers alweer van business-as-usual. Zij zullen echter tot op het bot moeten beseffen dat zij diep in het krijt staan bij de samenleving.”

Vendrik ziet wel een lichtpuntje. “Na het ontstaan van de financiële crisis staat er langzaam maar zeker

een nieuwe groep leiders op die wel degelijk een andere toon aanslaat en in de directiekamers ook duurzaamheid op de agenda durft te zetten. De houding is aan het veranderen. Zij begrijpen de boodschap wel degelijk en beseffen ook daadwerkelijk dat consumenten van financiële instellingen verwachten dat zij een bijdrage aan duurzaamheid leveren.” Volgens Vendrik hoeft het ook niet zo heel moeilijk te zijn. “Duurzaamheid is een kwestie van doen. Begin praktisch, zoals enkele banken al doen. Stel in je kredietbeleid eisen aan vermindering van CO₂-uitstoot, stel eisen aan het bedrijfsbeleid op het brede gebied van duurzaamheid, vraag om verantwoording ten aanzien van de keten waarin bedrijven actief zijn. Stop met kredieten aan de oude economie. Leg de lat hoog en doe jezelf

// Het wordt tijd voor een oefening in Slow Finance waarin de dienstbaarheid van de financiële sector weer centraal staat //

en je klanten pijn. Op de korte termijn verlies je misschien klanten, maar op de lange termijn draag je bij aan een betere wereld, zonder dat je winstgevendheid er echt onder hoeft te lijden. ASN en Triodos hebben aangetoond dat een duurzaam beleid ook rendabel kan zijn. Zij behalen groeicijfers van Chinese properties.”

POLITIEKE KRACHTENBUNDELING

De mate van welvaart van een land wordt momenteel gemeten aan de hand van de hoogte van het Bruto Nationaal Product. Alles wat een prijs heeft en wordt geproduceerd en geconsumeerd, wordt opgeteld. Dat leidt tot een vreemde som: hoe meer mensen in een ziekenhuis liggen en naar de psychiater gaan of hoe meer milieurampen er zijn, hoe hoger het BNP. Over welzijn zegt het BNP echter niets. Wordt het niet tijd om een ander model in te voeren, een model waarin bijvoorbeeld ook schone lucht, duurzaamheid, het welzijn van mensen wordt meegewogen? “Het is onterecht dat de oude maatstaf voor welvaart is verabsoluteerd. Dat is ook nooit

de bedoeling geweest. De politiek en maatschappij zijn met het begrip aan de haal gegaan, maar het BNP was ooit alleen bedoeld om de productie in een land te meten. Niet meer en niet minder. Overigens is dat al jaren een discussiepunt en hebben onderzoekers gekeken of er niet een cijfer te vinden is dat welvaart en welzijn van huidige en toekomstige generaties integreert. Dat is nog niet gelukt, maar de kritiek op het eenzijdig gebruik van het BNP staat als een huis. Zelfs Sarkozy heeft dat begrepen en top-economen als Amartya Sen en Joseph Stiglitz gevraagd om met een geïntegreerde benadering van welvaart en welzijn te komen, zodat de overheid daarop kan sturen.

“Ook de Nederlandse overheid hanteert nu verschillende indicatoren die gezamenlijk aangeven hoe de vlag er in een samenleving voor staat. Naast het BNP zijn dit onder meer het niveau van CO₂-uitstoot, inkomensgelijkheid, arbeidsparticipatie en sociale uitgaven. Dat heeft er echter niet toe geleid dat de almacht van het BNP voldoende is genuanceerd. Vaak worden voorstellen van politieke partijen afge-rekend op hun bijdrage aan de groei van het BNP. Meer nuance kost teveel ruimte in de krant. Dat is jammer, want zo gaat veel inzicht verloren.

“Of je nu het juiste cijfer hebt of niet, alles valt of staat met de politieke bereidheid om een beleid uit te stippelen dat daadwerkelijk is gericht op een duurzame samenleving. Helaas is dat nu niet het geval. Alleen de staatsschuld dicteert het beleid van de overheid en dit belet dat het kabinet breder kijkt en andere richtingen durft in te slaan. Maar elke samenleving krijgt het kabinet dat het verdient.”

“Bovendien, en dan steek ik de hand in eigen boezem, hebben de progressieve partijen het gewoon niet goed gedaan. In vergelijking met de vorige Tweede Kamerverkiezingen in 2007 hebben deze partijen in juni 2010 slechts vier zetels ingeleverd, en behaalde GroenLinks een winst van drie zetels. Maar dat neemt niet weg dat we het in zijn geheel niet goed hebben gedaan. Ik ben er een groot

voorstander van dat PvdA, D66 en GroenLinks diepgaand gaan samenwerken. Juist op het gebied van duurzaamheid is er veel overeenstemming. Juist omdat dit voor de hele samenleving zo'n cruciaal issue is, zul je je minder moeten vastbijten in de verschillen die er natuurlijk ook zijn, maar zul je gezamenlijk een krachtig appel op de Nederlander moeten doen om te kiezen voor duurzaamheid. We bereiken meer als we de krachten bundelen.”

HARDNEKKIGE MISVERSTANDEN

Volgens Vendrik is het daarbij ook van groot belang dat de kloof tussen overheid en kiezer wordt gedicht. “In de samenleving leeft een aantal hardnekkige misverstanden. Zo is er een onuitroeibaar geloof dat de samenleving ieder jaar onveiliger wordt, terwijl het tegendeel waar is. Het andere misverstand gaat over de integratie, alsof mensen van buiten Nederland niet zouden willen integreren in de Nederlandse samenleving. Dit terwijl de integratie al lang een feit is. Zie hoe goed studenten van buitenlandse afkomst presteren op scholen en universiteiten. Slechts een klein groepje houdt er uiterst dubieuze opvattingen op na en gebruikt het geloof als strijdwapen. Dat de Islam een gewelddadige godsdienst is, is ook aantoonbaar niet waar. Maar het doet er niet eens toe of het waar is of niet, veel mensen geloven dat het zo is en op dit gevoel speelt Wilders handig in. Dat gevoel van onrust en onveiligheid in de samenleving moet beter begrepen worden. “Misschien speelt het volgende: aan de ene kant merken mensen steeds nadrukkelijker dat zij hun lot niet meer in eigen handen hebben. Door de globalisering kiezen bedrijven er bijvoorbeeld voor om hun productie in China onder te brengen en dat betekent dat een Nederlandse werknemer, die altijd hard heeft gewerkt en zijn baan als zinvol heeft beschouwd, op straat komt te staan. Hij wordt een speelbal van krachten die niet zijn te beïnvloeden. Wat moet je als postbode met de mededeling dat je je baan verliest als gevolg van de marktwerking. “Aan de andere kant roept de overheid sinds de neo-liberalisering in de jaren tachtig dat de burger het vooral zelf maar moet uitzoeken. Dat is een rare boodschap. Van een overheid mag je juist verwachten dat het onzekerheden probeert te verminderen, uitlegt waar het kan bijstaan en hoe ze denkt bepaalde problemen op te lossen. Door als belangrijkste boodschap ‘we zijn er niet, zoek het zelf maar uit’ te ventileren, creëer je een vruchtbare bodem voor het gevoel van onveiligheid en onrust en dit kabinet is dit alleen maar verder aan het voeden.” ■

LEIDRAAD VOOR DUURZAAM BANKIEREN

- duurzaamheid is een kwestie van doen
- begin praktisch
- stel in je kredietbeleid eisen aan vermindering van CO₂-uitstoot
- stel eisen aan het bedrijfsbeleid op het brede gebied van duurzaamheid
- vraag om verantwoording ten aanzien van de keten waarin bedrijven actief zijn
- stop met kredieten aan de oude economie
- leg de lat hoog en doe jezelf en je klanten pijn